

За видами презентації: ♦ видавничий
 ♦ інсценізуючий
 ♦ макетуючий
 ♦ відео демонстративний
 ♦ комп'ютерно демонстративний
 ♦ Інтернет представницький

За складом учасників: - однокласний
 - міжкласний
 - різновіковий
 - загальношкільний
 - міжшкільний
 - міжнародний

Література

1. Виготський Л.С. Педагогічна психологія / За ред. В.В.Давидова. – М.: Педагогіка, 1991. – 480 с.
2. Концепція розвитку загальної середньої освіти // Освіта України. - №33. – 16 серпня 2000 р.
3. Словник іншомовних слів. За ред. І.В.Льохіна і проф. Ф.Н.Петрова. – М.: Держ. видавництво іншомовних і національних словників, 1949. – С.524.

А.В.Губа

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Професійна культура є необхідною умовою вступу суб'єкта праці в суспільні відносини та мірою прояву його базової культури в галузі професійної діяльності. Вона являє собою вимогу суспільства до культурного рівня фахівців і виражається в підвищенні професійної діяльності кожної людини до загальноприйнятих норм продуктивності праці. Її специфіка зумовлена особливостями професійної діяльності індивіда як фахівця, характеризується високим ступенем готовності та творчої здібності до вирішення професійних завдань.

Методологічні підстави і загальнотеоретичні підходи до вивчення проблеми формування професійної культури закладені в працях А.Барабанщикова, А.Бойко, М.Васильєвої, В.Гриньової,

І.Зязюна, В.Лозової, Л.Нечепоренко, М.Фіцули та інших учених [1; 2; 4; 6; 12; 10; 8; 17].

Однак, питання сутності професійно-педагогічної культури з огляду на сучасні вимоги до системи підготовки майбутнього менеджера освіти не знайшли достатньо чіткого висвітлення у психолого-педагогічній літературі. Саме тому, автор статті поставив за мету розкрити сутність професійно-педагогічної культури у процесі підготовки майбутнього менеджера освіти.

Управлінську культуру вчителя як менеджера освіти ми розглядаємо як вид його професійно-педагогічної культури. Тому для визначення сутності управлінської культури менеджера освіти вважаємо за необхідне охарактеризувати дефініції “професійна культура вчителя” та “професійно-педагогічна культура”.

Вважаємо, що поняття “професійна культура вчителя” більш широке, ніж поняття “професійно-педагогічна культура”. Ми виходимо з того, що професійна культура складається із загальної (базової) культури особистості та професійно-педагогічної культури. Зазначимо, що в подальшому аналізі будемо використовувати поняття “професійно-педагогічна культура” і “педагогічна культура” як тотожні.

Отже, професійна культура як елемент загальної культури суспільства розглядається нами, на відміну від педагогічної культури, суб'єктом якої виступають професійні педагоги, в більш широкому значенні. Професійна культура представляє собою певну сукупність особистих професійних установок, принципів, прийомів, вироблених на основі життєвого і педагогічного досвіду. У нашому розумінні поняття “професійна культура” сполучається з двома підходами до розгляду її сутності: субординація з іншими видами професійної культури через виділення загальних ознак і виявлення її специфічних особливостей у переломленні через педагогічну діяльність і особистість педагога.

Введення в теорію педагогічної освіти поняття “професійна культура” має соціальне, професійне, культурне та індивідуально-особистісне значення, тому що воно відповідає вимогам до рівня загальної й професійно-культурної підготовки випускників вищих педагогічних навчальних закладів при переході від масово-репродуктивних форм підготовки педагогічних кадрів до індивідуально-творчих.

Педагогічна культура є частиною професійної культури вчителя, в якій відображені духовні та матеріальні цінності навчання й

виховання, способи традиційної та творчої педагогічної діяльності. Професійна культура стосовно педагогічної діяльності є не чим іншим, як високим рівнем загальних (зокрема духовних і правових) та спеціальних знань, практичних умінь та навичок педагога, його здатністю до творчого вирішення освітніх завдань, готовністю до особистісно орієнтованої взаємодії та реалізації ідей гуманістичної педагогіки в цілісному педагогічному процесі.

Поняття “педагогічна культура” хоч і включене до практики професійної діяльності близько п’ятидесяти років тому, воно “ще не має відповідного наукового осмислення та не увійшло до категоріального апарату педагогіки та інших гуманітарних наук” [6, с. 37-38]. Праці, що присвячені цілісному вивченню цієї категорії, в українській педагогічній науці почали з’являтися в кінці ХХ століття та враховували всі істотні компоненти цієї культури, характерні для даного етапу розвитку суспільства й особистості вчителя.

Сьогодні педагогічна наука й практика опинилися на межі двох протилежних за своєю суттю тенденцій. З одного боку, в свідомості багатьох педагогів ще міцно втримує свої позиції попередній стереотип мислення, який зумовлює авторитарно-адміністративний стиль педагогічного впливу, а з іншого – розвивається особистісно орієнтована освіта, яка передбачає гуманістичний тип педагогічної культури, в основі якого є цілісне уявлення про педагогічну дійсність як середовище, яке утворює культуру, в якому головною цінністю є особистість того, хто навчається, його духовні, моральні та правові свободи й законні інтереси.

З початком активної розробки культурологічного напрямку в педагогічній науці були проведені дослідження, присвячені вивченню окремих аспектів педагогічної культури: методологічного, історико-педагогічного, морально-естетичного, комунікативного, технологічного, духовного. У цих дослідженнях учені розглядають педагогічну культуру як найважливіший компонент базової культури педагога, виділяючи в теоретичному обґрунтуванні декілька позитивних напрямів [2; 7; 9].

У соціально-педагогічному плані педагогічна культура постає як соціальне явище, характеристика особливостей педагогічної взаємодії, засоби педагогізації оточуючої дійсності, носіями й творцями якої є педагоги, батьки, громадські вихователі, педагогічні спільноти. З точки зору освітніх установ педагогічна культура досліджується як сутнісна характеристика середовища, особливості

педагогічної системи, процес її руху до нового якісного стану [9; 15; 16]. В індивідуально-особистісному аспекті її трактують як прояв сутнісних якостей особистості та професійної діяльності вчителя [2; 6].

Еволюція поглядів на культуру вчителя свідчить, що до цієї проблеми звертались учені у різні часи, й тільки В.Сухомлинський вперше вводить поняття “педагогічна культура” та розкриває її зміст і складові [14].

У педагогічній науці мають місце тенденції, які характеризують педагогічну культуру як вияв такту, педагогічної техніки й майстерності, як педагогічну грамотність та освіченість. Таке бачення проблеми розкриває переважно її виховну функцію, оцінку та регуляцію поведінки, формування якостей особистості як вихователя, так і вихованця.

Педагогічна культура, вважає М.Букач, – це не лише результат і якісна характеристика професійно-педагогічної діяльності та особистісної культури особистості, що вказує на рівень її духовного розвитку, сформованість педагогічних знань, умінь, навичок, а також здібностей та почуттів до педагогічної діяльності, але й сам процес перетворення як вихователя, так і вихованця [3, с. 3]. Педагогічна культура фахівця найбільш повно може бути розкрита через результат професійно-педагогічної діяльності, аналіз якісних характеристик і змін, які відбуваються в його особистісній культурі. Основою педагогічної культури вчителя дослідник вважає “не лише професійно-педагогічну діяльність, а ще й процеси, які пов’язані з емоційною сферою, а саме: почуття любові, співпереживання, прагнення прийти на допомогу, підтримати людину в тяжку хвилину. А отже, піддрунтям, на якому має формуватися педагогічна культура вчителя, є, в першу чергу, духовна культура особистості, в основі якої знаходиться емоційна та інтелектуальна сфера людини, а потім вже професійно-педагогічна діяльність” [3, с. 3].

У педагогічному словнику за редакцією М.Ярмаченка педагогічна культура вчителя розглядається як інтегративна сукупність фізичних, інтелектуальних, загальнокультурних і моральних якостей, професійних знань і вмінь, необхідних для успішної навчальної та виховної роботи [13, с. 358]. Умовно в ній виділяється три групи характеристик: загальнолюдські якості (добре здоров’я, інтелектуальний розвиток, належний рівень розвитку мовлення); професійні якості (любов до дітей, професійна компетентність, знання теорії та історії педагогіки, основ психології, методичні вміння, що включають педагогічну техніку, знання

досягнень педагогічної науки та практики, уміння застосовувати їх у практичній діяльності, тактовність, прагнення до самовдосконалення, вміння організувати самоосвіту тощо); моральні якості (духовність, моральна чистота, доброзичливість, чутливість і людяність, чесність і правдивість, організованість і відповідальність).

А.Бойко стверджує, що педагогічна культура майбутнього вчителя – це сутнісна характеристика особистості та діяльності педагога як суб'єкта педагогічної діяльності та виховних відносин; це – володіння необхідними для успішної діяльності особистісними якостями, професійними знаннями й уміннями, активною педагогічною позицією, творчим досвідом вирішення завдань навчання і виховання учнів [2, с. 318-320, 361].

О.Гармаш відзначає, що педагогічна культура являє собою інтегральне, системне, динамічне утворення особистості вчителя, яке визначає тип, стиль і способи його професійної поведінки та діяльності. Для нас особливо цікавою є та сторона розмірковувань, де автор відзначає, що педагогічна культура поєднує в собі високий рівень загального і професійного розвитку вчителя: його психолого-педагогічну компетентність, професійно-етичну вихованість, мотиваційно-цілісне ставлення до педагогічної діяльності [5, с. 4-5]. У зв'язку з цим зазначимо, що педагогічна культура поєднує в собі систему знань, умінь і навичок, систему цінностей і мотивів педагога, які реалізуються через його професійну поведінку, стиль, педагогічний такт, функції та методи діяльності.

Проблему педагогічної культури як цілісного явища виділив А.Барабанщиков [1], який розглянув її як певний ступінь оволодіння вчителем історико-педагогічним досвідом, його професійного вдосконалення, як досягнутий рівень розвитку особистості педагога. Він виділяє декілька її структуроутворюючих елементів: педагогічну спрямованість особистості, психолого-педагогічну ерудицію та інтелігентність, моральну чистоту, гармонію раціонального й емоційного, педагогічну майстерність, уміння сполучати педагогічну й дослідницьку діяльності, систему професійно-педагогічних якостей, педагогічне спілкування й поведінку, потребу в самовдосконаленні. Але, на нашу думку, ця характеристика педагогічної культури не є завершеною, бо в ній не показаний зв'язок між окремими компонентами та педагогічна діяльність як найважливіший її елемент не має належного відображення. Педагогічна майстерність практично ототожнюється з педагогічною культурою.

Деякі науковці розглядають педагогічну культуру вчителя

через таке особистісне утворення як уміння користуватися культурними здобутками, здатність до культурних суджень тощо [10; 15]. Л.Нейдштадт [15] виділяє в педагогічній культурі духовно-інтелектуальний, процесуальний, творчий і ціннісно-емоційний компоненти. На його думку, перші три характеристики відображають сенс і призначення педагогічної технології, а останній є показником соціальної зрілості педагога, волі вибору й активності. З цих суджень випливає ототожнення технологічної й педагогічної культур учителя, що, на нашу думку, не є правомірним.

Група вчених [2; 6] розкриває сутність педагогічної культури через виділення її прогностичної й рефлексивної функцій, підкреслюючи цим здатність носіїв культури до передбачення й прогнозування педагогічних впливів. За такого підходу під педагогічною культурою розуміють не тільки організаційну модель освітнього процесу, але й ступінь усвідомленості своєї праці його учасниками. У той же час виділення окремих функцій цієї категорії без установлення зв'язків та залежностей між ними, без визначення системи та критеріїв її аналізу не дає цілісного уявлення про об'єкт, що розглядається.

Ми знаходимося на близьких позиціях до тих, що відстоює в своєму фундаментальному дослідженні В.Гриньова [6], яка розглядає педагогічну культуру як особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей (цінностей-цілей і цінностей-мотивів; цінностей-знань; технологічних цінностей; цінностей-властивостей; цінностей-відношень), між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Автор слушно наголошує на тому, що від розмаїття цінностей педагога, що визначає його неповторність й унікальність, його аксіологічне "Я", його ціннісні орієнтації, залежить ефективний і цілеспрямований відбір нових цінностей, їх перехід у мотиви поведінки і діяльності як самого вчителя, так і його учнів [7, с. 16-17].

Останніми роками в педагогічній науці все більш прогресивно заявляє про себе тенденція об'єднання зусиль багатьох учених у дослідженні проблеми педагогічної культури, які розглядають її як сукупність таких особистісних якостей, як гуманістична спрямованість, творче педагогічне мислення, здатність до інноваційної діяльності, висока соціально-педагогічна відповідальність [8; 10; 12; 16].

М.Васильєва, В.Гриньова відмічають, що “педагогічна культура” являє собою педагогічну систему і водночас її елемент, особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей, що формується, реалізується та вдосконалюється в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності [4; 6].

Установлено, що педагогічна культура пов'язана з усіма елементами особистісної культури, оскільки вона є інтегральним показником інших видів культур, їх складовою і в той же час включає їх у себе [1].

У своїх дослідженнях І.Зязюн наголошує на важливості таких компонентів педагогічної культури, як професіоналізм, особистісні якості, які складають поняття “педагогічна майстерність учителя”, визначаючи останнє як “...комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі” [12, с. 30].

Компоненти педагогічної культури, мета її формування та реалізація засобів і умов формування дають змогу сформуванню основні види субкультур у системі педагогічної культури: методологічну, культуру мислення і розумової праці, дидактичну, методичну, дослідницьку, етичну, комунікативну, діагностичну, деонтологічну, правову, екологічну та культуру поведінки [7, с. 25].

На нашу думку, знання й уміння, сприяючи засвоєнню й подальшому розвитку основ професійної культури вчителя, представляють собою змістовний компонент професійної освіти. Будучи його засобом, вони покликані забезпечити досягнення генеральної освітньої мети – індивідуальний і культурний розвиток особистості майбутнього менеджера освіти.

З позицій діяльнісної концепції культури ми відзначаємо такі сутнісні параметри професійної культури, як досконалість, найбільша повно-та вираження якості педагогічної діяльності, її організації та результатів.

Аналіз психолого-педагогічних праць (А.Бойко, В.Євдокимова, І.Зязюна, В.Лозової, Н.Ничкало, І.Прокопенка, Г.Троцько та інших учених) із проблеми педагогічного професіоналізму, вивчення психолого-педагогічних концепцій і моделей праці педагога, дозволили виділити в якості операційної сфери професійної культури вчителя його професійну компетентність.

Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності та характеризує його професіоналізм. У структурі

професійної компетентності крім соціальної, особистісної та індивідуальної, на нашу думку, можна виділити такий вид, як спеціальна компетентність, що представляє собою володіння власне професійно-педагогічною діяльністю на досить високому рівні, процес створення фахівцем системи вказаної діяльності та забезпечення її функціонування на всіх етапах руху від поставленого завдання до втіленого результату.

Компетентнісний підхід до визначення сутності професійної культури вчителя як менеджера освіти дозволяє розкрити її структуру через педагогічні уміння, що визначають систему послідовно здійснюваних дій щодо вирішення педагогічних завдань, заснованих на свідомому використанні психолого-педагогічних знань. Критерієм рівня спеціальної компетентності педагога в даному аспекті є загальний рівень сформованості умінь у здійсненні педагогічної діяльності, виражених у показниках їхнього змісту і дієвості.

Індивідуально-творчий компонент у структурі професійної культури менеджера освіти забезпечує повноту його особистісної самореалізації, розкриває механізм оволодіння даною культурою та її трансляції як творчий процес. Процеси присвоєння цінностей професійної культури і самореалізації відбуваються на індивідуально-творчому рівні, на якому менеджер здатний рефлексивно засвоїти, активно створювати і транслювати цінності базової та педагогічної культури в процесі професійної діяльності та спілкування.

З позицій індивідуально-творчої концепції культури, що розкриває суб'єктивно-людський зміст культури як творчості та самотворчості людини, професійна культура менеджера освіти може бути представлена як ряд властивостей його особистості активно-творчого плану, що характеризують сутнісні сили, міру розвитку як суб'єкта творчої педагогічної діяльності.

Прагнення та здатність до творчої самореалізації (самовідтворення в педагогічній культурі) є вищою в ієрархії системи професійно-культурних якостей особистості менеджера освіти. Ця здатність має діяльнісний, суб'єктивний характер, спрямована на усвідомлення й цілеспрямоване культурне перетворення педагогічної дійсності, коли професійна життєдіяльність педагога усвідомлюється й реалізується ним як процес культурно-педагогічної творчості.

Показником прагнення педагога до творчої самореалізації, на наш погляд, служить творча активність як визначений стан його діяльності, що виражає здатність до продуктивного використання свого творчого потенціалу й удосконалення навчально-виховного

процесу. Серед важливих характеристик творчої активності педагога, як менеджера освіти, можна виділити і надситуативність, тобто вихід за рамки поставлених цілей.

Розвиненість описаних вище компонентів індивідуальної професійної культури істотно впливає на професійну поведінку менеджера освіти, додаючи йому цілісну форму, власний педагогічний почерк, індивідуальний стиль.

Таким чином, професійна культура розглядається як одна із основних характеристик особистості менеджера освіти, система професійних знань і вмій, особистісних якостей, мотивів та цінностей, які реалізуються у різноманітних видах професійної діяльності та спілкуванні педагога, створенні зразків педагогічної практики з позицій суб'єкта культури. Аналіз сучасної наукової психолого-педагогічної літератури в галузі дослідження педагогічної культури засвідчує, що в структурі цієї категорії вчені схильні виділяти такі компоненти, як предметні знання, гностичні вміння й навички, організаторські здібності, комунікативні вміння, професійно-педагогічну спрямованість, морально-правову вихованість, педагогічний такт і культуру мовлення.

Література

1. Барабаншиков А.В. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов. К вопросу сущности педагогической культуры // Сов. педагогика. – 1981. – № 1. – С. 71-77.
2. Бойко А.М. Виховання людини: нове і вічне. Методолого-теоретичний і пактичний коментар. – Полтава: Техсервіс, 2006. – 568 с.
3. Букач М.М. Вплив мистецтва на формування педагогічної культури вчителя // Шкільний світ. – 2000. – №2. – С.3-4.
4. Васильєва М.П. Теорія педагогічної деонтології. – Х.: Нове слово, 2003. – 216 с.
5. Гармаш Е.Б. Формирование педагогической культуры будущего учителя: (На материале пед. дисциплин): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / КГПИ им. А.М.Горького. – К., 1990. – 20 с.
6. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків: Основа, 1998. – 300с.
7. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): Автореф. ... докт.пед.наук. – К., 2001. – 45 с.

8. Классическая педагогика: Учебное пособие / Л.С. Нечепоренко, Я.В. Подоляк, В.Г. Пасинюк. – Х.: Основа, 1998. – 420 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
10. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 398.
11. Ничкало Н.Г. Наукові дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Зб.наук.пр. – К.,1996. – С. 41.
12. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
13. Педагогічний словник / За ред. М.Д.Ярмаченка. – К.: Пед. думка, 2001. – 516 с.
14. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори в п'яти томах. – К. : Рад. Школа, 1976. – Т.1. – С. 55-140.
15. Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: Монографія / За ред. Н.Г.Ничкало. – К., – 450 с.
16. Прокопенко І.Ф., Євдокімов В.І. Педагогічні технології: Навч. посібник. – Х.: Колегіум, 2006. – 222 с.
17. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544с.

О.В. Бугрій

МЕТОДОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Нині однією з провідних соціокультурних тенденцій є технологічний розвиток суспільства, а саме технологізація діяльності в різних сферах людського життя. Не є винятком і сфера освіти. Оскільки широкий інтерес до проблеми педагогічних технологій викликаний різними мотивами: одні вчені традиційно вірні модному направленню; інші стурбовані станом освіти і бачать в технологізації чергову панацею від усіх бід; треті вважають, що технологізація – об'єктивний процес, що підготував етап еволюції освіти для вирішення якісно нових завдань.

У самому загальному вигляді технологія (від грецького *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – вчення, поняття) – це “сукупність знань про способи і засоби здійснення яких-небудь процесів, а також самі ці процеси, при яких відбувається якісна зміна якого-небудь об'єкта”.